

การวิเคราะห์สำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีตัวเลข ในภาษาญี่ปุ่น *

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะทั่วไปของสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรภาษาญี่ปุ่นที่มีตัวเลข และเพื่อวิเคราะห์ความหมายแฝงของตัวเลขในสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษร เก็บรวบรวมข้อมูลสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีตัวเลข โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากพจนานุกรมสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรภาษาญี่ปุ่นจำนวน 5 เล่ม พบสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีตัวเลขทั้งสิ้น 1,611 สำนวน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ลักษณะทั่วไปของสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีตัวเลขในภาษาญี่ปุ่นมี 4 รูปแบบ คือ สำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีตัวเลขตัวเดียว ตัวเลขสองตัว ตัวเลขสามตัว และตัวเลขสี่ตัว การปรากฏของคำในสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีตัวเลข มี 3 ลักษณะ คือ สำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่ใช้คำที่มีความหมายใกล้เคียงกัน ความหมายตรงกันข้าม และความหมายอยู่ในกลุ่มเดียวกัน ส่วนลักษณะการซ้ำในสำนวนอยู่ 3 ลักษณะ คือ ซ้ำตัวเลข ซ้ำคำ และซ้ำทั้งตัวเลขและซ้ำคำ ความหมายแฝงของตัวเลขในสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรในภาษาญี่ปุ่น มีทั้งความหมายแฝงที่เกี่ยวกับจำนวนหรือปริมาณ และความหมายแฝงที่ไม่เกี่ยวกับจำนวนหรือปริมาณ ตัวเลขทุกตัวในสำนวนมีความหมายแฝง เพราะไม่สามารถแจกแจงจำนวนหรือความถี่ในการนับ แต่เป็นตัวเลขที่แสดงความหมายในเชิงเปรียบเทียบเพื่อสื่อความหมายถึงสิ่งอื่น

คำ

สำคัญ

สำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรภาษาญี่ปุ่น ความหมายแฝงของตัวเลข ลักษณะทั่วไปของสำนวน การปรากฏของคำในสำนวน ลักษณะการซ้ำในสำนวน

* งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากงบประมาณรายได้อุดมทุนศาสตราจารย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประจำปีงบประมาณ 2557 และบทความนี้ได้ปรับปรุงจากผลงานที่นำเสนอด้วยปากเปล่าในงานประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 13 สมาคมญี่ปุ่นศึกษาแห่งประเทศไทยวันที่ 14-15 พฤศจิกายน 2562

Analysis of Japanese Four-character Idiomatic Compounds with Numbers*

Abstract

This research aims to analyze the general characteristics of Japanese four-character idiomatic compounds with numbers and the connotations of numbers in four-character idiomatic compounds. Purposive sampling was employed for the data collection of the four-character idiomatic compounds from five Japanese idiom dictionaries of four-character idiomatic compounds containing 1,611 idioms. The research findings affirmed that the general characteristics of Japanese four-character idiomatic compounds with numbers consist of four patterns, i.e. four-character idiomatic compounds with one number; four-character idiomatic compounds with two numbers; four-character idiomatic compounds with three numbers; and four-character idiomatic compounds with four numbers. The presence of the word in the four-character idiomatic compounds with numbers comprises three types: four-character idiomatic compounds of similar meaning words; four-character idiomatic compounds of opposite meaning words; and four-character idiomatic compounds with the same group of meanings. Three aspects of repeated idioms include repeated numbers, repeated characters, and repeated numbers and characters. The connotations of numbers in the four-character idiomatic compounds infer both amount or quantity and something unrelated to amount or quantity. All of the numbers in the idiom stand for some nuances because they do not refer to amount or counting but rather the denotation of something else.

Key words

Japanese four-character idiomatic compounds, connotations of numbers, general characteristics, presence of the word, aspects of repeated idioms

* This research was supported by Faculty of Humanities, Srinakharinwirote University in fiscal year 2014. This paper is the revised version of the paper presented at the 13th JSAT Annual Conference on 14-15 November 2019.

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหา

การศึกษาสำนวนของแต่ละชาติมีความสำคัญยิ่ง เพราะเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้แนวความคิด ศิลปะ การใช้ภาษา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม สังคม การเมือง การปกครอง และประวัติศาสตร์ของชาตินั้นๆ ได้เป็นอย่างดี เพราะสำนวนจะสอดแทรกความรู้สึกนึกคิด และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในอดีตที่ผ่านมา สำนวนญี่ปุ่นมีทั้งส่วนที่เป็นของภาษาญี่ปุ่นเองและส่วนที่รับมาจากภาษาจีน ซึ่งเมื่อรวมกันแล้วมีเป็นจำนวนมาก

ตัวเลขในภาษาญี่ปุ่นเรียกว่า 数字 (suuji) หรือ 漢数字 (kansuuji) ซึ่งหมายถึงอักษรคันจิตัวเลขที่รับมาจากภาษาจีน และปรับใช้ให้เข้ากับสังคมและวัฒนธรรมของตน การใช้ตัวเลขนับเป็นอารยธรรมทางภูมิปัญญาอย่างหนึ่งที่ไม่ว่าชนชาติใดก็ล้วนแต่เรียนรู้ที่จะใช้ตัวเลขต่างๆ ในชีวิตประจำวันได้อย่างกลมกลืน เพื่อสนองความต้องการในการคิดคำนวณ การนับจำนวนและการจัดบันทึกรายต่างๆ เมื่อตัวเลขถูกนำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของสำนวนภาษาก็ย่อมได้รับการกำหนดค่าหรือให้ค่าตามไปด้วย ซึ่งคุณค่าที่ตัวเลขมีหรือได้รับนั้น อาจมีใช้เพียงคุณค่าทางภาษาเพื่อการสื่อสารเท่านั้น แต่ยังมีคุณค่าทางวัฒนธรรมรวมอยู่ด้วย

สำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษร (四字熟語・Yojijukugo/Japanese Four-character Idiomatic Compounds) ที่มีตัวเลขประกอบอยู่ในภาษาญี่ปุ่นมีเป็นจำนวนมาก และมักปรากฏให้เห็นบ่อยครั้งในสื่อสิ่งพิมพ์ ภาษาญี่ปุ่น เช่น หนังสือ ตำรา หนังสือพิมพ์ นิตยสาร หนังสือการ์ตูน แผ่นพับ ใบปลิว ป้ายโฆษณา คำขวัญ หรือป้ายประกาศเชิญชวนของบริษัทหรือองค์กร ภาพยนตร์ การ์ตูนอะนิเมชัน หนังสือน่านีเยว ฯลฯ (นภสินธุ์ แผลงศร, 2557, 75) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. 一日千秋 (ichi jitsu sen shuu) หนึ่งวัน พันฤดูไปไม่ร่วง

หมายถึง เฝ้ารอคอยอย่างใจจดใจจ่อ รู้สึกว่าเวลาผ่านไปอย่างเชื่องช้า

2. 七転八倒 (shichi ten bat tou) เจ็ด หมุนแปด ล้ม

หมายถึง การล้มลุกคลุกคลานต่อสู้กับอุปสรรคนานัปการ

3. 十人十色 (juu nin to iro) สิบ คน สิบ สี
หมายถึง สิบคนสิบอย่าง ต่างคนต่างใจ นานาจิตตัง

4. 百発百中 (hyap patsu hyaku chuu) ร้อยออก ร้อย กลาง

หมายถึง ถูกต้องไม่ผิดพลาด เป็นไปตามแผนการที่วางไว้

5. 千客万来 (sen kyaku ban rai) พัน ลูกค้าหมื่น มา

หมายถึง ลูกค้าล้นหลาม กิจการรุ่งเรือง

จะเห็นได้ว่า สำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีตัวเลขในภาษาญี่ปุ่นเหล่านี้ น่าสนใจอย่างยิ่ง ทั้งในด้านรูปแบบ ตำแหน่งของตัวเลขที่ปรากฏ การเลือกใช้ตัวเลข ความหมายของตัวเลข ทั้งความหมายโดยตรงและความหมายโดยนัยหรือความหมายแฝง และการให้ค่าของตัวเลขในเชิงเปรียบเทียบกับสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคม

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรในภาษาญี่ปุ่นที่มีตัวเลข เพื่อให้ทราบถึงลักษณะและความหมายของตัวเลขที่อยู่ในสำนวน อันจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นแก่คนไทยและการทำความเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของชาวญี่ปุ่นให้ดียิ่งขึ้น

2. ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะทั่วไปของสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรภาษาญี่ปุ่นที่มีตัวเลข

2. เพื่อวิเคราะห์ความหมายแฝงของตัวเลขในสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษร

3. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้ข้อมูลสำนวนคันจิประสม

4 ตัวอักษรที่มีตัวเลข ซึ่งรวบรวมและสังเคราะห์จาก พจนานุกรมสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรภาษา ญี่ปุ่น จำนวน 5 เล่ม ได้แก่ 四字熟語・成句辞典 (竹田 晃、1998) 漢検四字熟語辞典 (日本漢字教育振興会、2012) 早引き 四字熟語大辞典 (ナツメ社、2012) 用例でわかる四字熟語辞典 (学研、2014) และ 新明解四字熟語辞典 (三省堂、2013) จำนวน 1,611 สำนวน

4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 การให้ค่าตัวเลขในวัฒนธรรมญี่ปุ่น

大矢真一・片野善一郎 (1979) ジョルジュ・イフラー (1988) ドゥニ・ゲージ (1998) ชัญญาพร ปริญาวุฒิชัย (2543) อรรถยา สุวรรณระดา (2555) และนภสินธุ์ แผลงศร (2557, 2559) กล่าวถึงการให้ค่าตัวเลขในวัฒนธรรมญี่ปุ่น สรุปได้ดังนี้

ญี่ปุ่นได้รับอิทธิพลอย่างมากจากจีนในสมัยนารา (ค.ศ.710-794) โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านอักษรศาสตร์ ญี่ปุ่นนำตัวอักษรจีนหรือที่รู้จักกันในนาม “อักษรคันจิ” มาใช้จดบันทึกเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ข้อมูลเกี่ยวกับราชวงศ์ รวมทั้งเทพนิยาย และตำนานต่างๆ จึงเชื่อกันโดยทั่วไปว่าชาวญี่ปุ่นรับรูปสัญลักษณ์ตัวเลข ระบบการเขียนตัวเลขและการคิดคำนวณจากจีนมาปรับใช้ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ตัวเลข 1 ในภาษาญี่ปุ่นเขียนด้วยอักษรคันจิ 「一」 หมายถึง หนึ่ง เท่ากับ ที่หนึ่ง ทั้งหมด ชาวญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับตัวเลข 1 เพราะถือว่า ตัวเลข 1 เป็นสัญลักษณ์แสดงถึงความเป็นที่หนึ่ง ทั้งหมด ตัวเลข 1 ถือเป็นบิดาแห่งสรรพสิ่งในความเชื่อของชาวจีนโบราณ ซึ่งชาวญี่ปุ่นได้รับอิทธิพลถ่ายทอดมาจากจีนแผ่นดินใหญ่พร้อมกับตัวอักษรคันจิและศาสนาพุทธ

ตัวเลข 2 เขียนด้วยอักษรคันจิ 「二」 หมายถึง สอง อีก คู่ ถือเป็นเลขคู่ตัวแรก ศาสนาและลัทธิต่างๆ ในโลกนี้ให้ความสำคัญกับเลขคู่โดยเชื่อว่าเลขคู่เป็นสิริมงคล ชาว

ญี่ปุ่นรับอิทธิพลของศาสนาพุทธมาจากประเทศจีนซึ่งคำนึงถึงความสมดุลเพื่อให้เกิดความงามตามธรรมชาติ จึงให้ความสำคัญกับตัวเลข 2 นี้ด้วยเช่นกัน

ตัวเลข 3 เขียนด้วยอักษรคันจิ 「三」 หมายถึง สาม เป็นตัวเลขแสดงให้เห็นถึงการเจริญเติบโต และความเป็นสิริมงคล ความสูงส่งล้ำค่าหรือความบริสุทธิ์ศักดิ์สิทธิ์ (อรรถยา สุวรรณระดา, 2555: 285) การเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่งแบบไม่จบสิ้น ซึ่งชาวญี่ปุ่นรับอิทธิพลนี้มาจากจีนที่ถือว่าเลข 3 เป็นตัวเลขมงคล ตามความเชื่อเรื่องจักรวาลเกิดจากการประกอบกันของฟ้า ดิน และมนุษย์ (ชัญญาพร ปริญาวุฒิชัย, 2543, 9-10) โดยทั้งสามสิ่งนี้น่าจะเกิดจากพระอาทิตย์ พระจันทร์ และดวงดาว ดังนั้นไม่ว่าสภาพแวดล้อมจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร แต่พระอาทิตย์ พระจันทร์ และดวงดาวก็ยังคงอยู่คู่กับมวลมนุษย์ตลอดไป

ตัวเลข 4 เขียนด้วยอักษรคันจิ 「四」 หมายถึง สี่ แม้เลข 4 จะเป็นเลขคู่ ทั้งชาวไทยและชาวจีนถือว่าเป็นตัวเลขมงคล แต่สำหรับชาวญี่ปุ่นเชื่อว่าเป็นตัวเลขต้องห้าม เนื่องจากตัวเลขนี้มีเสียงอ่านคล้ายกับคำว่า 死 shi ซึ่งแปลว่า “ตาย” ดังนั้นชาวญี่ปุ่นจะไม่ใช้ตัวเลข 4 กับชั้นของตึก ห้องพักในโรงแรม ห้องคนไข้ จำนวนสิ่งของที่บรรจุลงในหีบห่อ หรือการให้ของขวัญก็绝不会ให้เป็นของจำนวนเลข 4 อย่างเด็ดขาด

ตัวเลข 5 เขียนด้วยอักษรคันจิ 「五」 หมายถึง ห้า ในวัฒนธรรมญี่ปุ่นเลข 5 ถือเป็นตัวเลขมงคลตัวหนึ่งที่ได้รับการศรัทธาและชื่นชอบ เป็นสัญลักษณ์แสดงถึงสิ่งที่พิเศษหรือความสำคัญ (อรรถยา สุวรรณระดา, 2555, 285) ชาวญี่ปุ่นได้รับอิทธิพลมาจากจีน โดยชาวจีนเชื่อว่า (ชัญญาพร ปริญาวุฒิชัย, 2543, 10) ธาตุทั้งห้า ได้แก่ ทอง น้ำ ไม้ ไฟ และดิน มีความสัมพันธ์กับทิศทางทั้งห้า คือ ทิศตะวันออก ทิศตะวันตก ทิศเหนือ ทิศใต้ และจุดศูนย์กลาง ธาตุทั้งห้านี้ต่างให้กำเนิดซึ่งกันและกัน กล่าวคือ ทองให้กำเนิดน้ำ น้ำให้กำเนิดไม้ ไม้ให้กำเนิดไฟ ไฟให้กำเนิดดิน ดินให้กำเนิดทอง ในขณะที่เดียวกัน

ธาตุทองสามารถพิชิตธาตุไม้ได้ ธาตุไม้สามารถพิชิตธาตุดินได้ ธาตุดินสามารถพิชิตธาตุน้ำได้ ธาตุน้ำสามารถพิชิตธาตุไฟได้ และธาตุไฟสามารถพิชิตธาตุทองได้

ตัวเลข 6 เขียนด้วยอักษรคันจิ 「六」 หมายถึงหก เป็นตัวเลขอีกตัวหนึ่งที่ชาวญี่ปุ่นให้ความสำคัญ เพราะตัวเลข 6 เป็นผลลัพธ์ที่ได้จากการคูณของตัวเลข 2 กับตัวเลข 3 ซึ่งเป็นตัวเลขมงคลทั้งคู่ ดังนั้น ในภาษาญี่ปุ่นจึงมีคำศัพท์ที่เป็นชื่อเรียกสรรพสิ่งหรือการมีอยู่ของจักรวาล เช่น

六情 (rokujou) อารมณ์ความรู้สึก 6 อย่าง ได้แก่ ความยินดี โกรธ เศร้า สนุกสนาน รักและเกลียด

六道 (rokudou) โลกทั้งหก ได้แก่ นรก เปรต สัตว์เดรัจฉาน อสูร มนุษย์ และสวรรค์

六方 (roppou) ทิศทั้งสี่ และโลกกับสวรรค์

六法 (roppou) ประมวลกฎหมายหลัก 6 ประการของญี่ปุ่น

ตัวเลข 7 เขียนด้วยอักษรคันจิ 「七」 หมายถึงเจ็ด เป็นตัวเลขที่ชาวญี่ปุ่นให้ความสำคัญและเป็นที่รัก เป็นสัญลักษณ์เชื่อมโยงกับเทศกาลหรือคู่รัก (อรรถยา สุวรรณระดา, 2555, 285) จะเห็นได้จากเทศกาลทะนะบะตะ 七夕 tanabata เทศกาลประจำปีของชาวญี่ปุ่น ซึ่งมีที่มาจากเทศกาลของจีนจะตรงกับวันที่ 7 เดือน 7 ของทุกปี กล่าวกันว่าเป็นวันที่ดาวสาวทอผ้ากับดาวหนุ่มเลี้ยงวัวมาพบกัน นอกจากนี้ตัวเลข 7 ยังแสดงถึงจักรวาลที่กว้างใหญ่ ไร้ซึ่งขอบเขต และตัวเลข 7 ยังเป็นตัวแทนของวิญญาณและการเสร็จสิ้นของการสร้างโลก ซึ่งคนโบราณเชื่อว่า โลกใช้เวลา 7 วันในการสร้างจึงกำหนดให้ 7 วันเป็นหนึ่งในสัปดาห์

ตัวเลข 8 เขียนด้วยอักษรคันจิ 「八」 หมายถึงแปด เป็นตัวเลขที่สะท้อนอิทธิพลด้านความคิดความเชื่อของจีนที่ชาวญี่ปุ่นได้รับว่า เลข 8 เป็นสัญลักษณ์การเฉลิมฉลองและความยินดีในความเจริญก้าวหน้า หมายถึงจำนวนมหาศาลจนไม่อาจนับได้ และตัวเลข 8 ยังแสดงถึงความศักดิ์สิทธิ์โดยมักปรากฏในตำนานเทพ

ญี่ปุ่นเพื่อสื่อถึงความอุดมสมบูรณ์ของการเกษตร และสื่อถึงความลับในสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความตาย (อรรถยา สุวรรณระดา, 2552: 304) ตัวเลข 8 จึงเป็นตัวเลขอีกตัวหนึ่งที่ชาวญี่ปุ่นนิยมใช้ในปัจจุบัน แฝงไว้ด้วยความหมายว่า มีความตั้งใจอย่างแรงกล้า ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคทั้งปวง รวมถึงความเจริญรุ่งเรืองและความร่ำรวยอย่างมหาศาล

ตัวเลข 9 เขียนด้วยอักษรคันจิ 「九」 หมายถึงเก้า แม้เลข 9 จะเป็นเลขคี่ที่ทั้งชาวไทยและชาวจีนถือว่าเป็นตัวเลขมงคลอันหมายถึงความต่อเนื่องยาวนาน แต่สำหรับชาวญี่ปุ่นเชื่อว่าเป็นตัวเลขที่ต้องหลีกเลี่ยง เพราะตัวเลข 9 มีเสียงอ่านตรงกับคำว่า 苦ku ซึ่งแปลว่า “ลำบาก ขมขื่น ยากแค้นลำเค็ญ” จึงไม่เป็นที่นิยมและพึงระมัดระวังไม่ให้มีตัวเลข 9 ในของขวัญของกำนัลที่จะมอบให้แก่บุคคลอื่นเด็ดขาด เพราะถือว่าเป็นผิดมารยาทอย่างร้ายแรงและแสดงถึงการไม่ใส่ใจในความรู้สึกของคนอื่น ซึ่งสังคมญี่ปุ่นเคร่งครัดเรื่องนี้มาก

ตัวเลข 10 เขียนด้วยอักษรคันจิ 「十」 หมายถึงสิบ ชาวญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับเลข 10 ด้วยเช่นกันเพราะเป็นสัญลักษณ์แทนความบริบูรณ์ที่ชาวญี่ปุ่นต้องการ แสงหามาตั้งแต่ครั้งโบราณกาล

นอกจากนี้ ตัวเลข 100 ที่เขียนด้วยอักษรคันจิ 「百」 หมายถึงหนึ่งร้อย มาก ตัวเลข 1,000 เขียนด้วยอักษรคันจิ 「千」 หมายถึงหนึ่งพัน และตัวเลข 10,000 เขียนด้วยอักษรคันจิ 「万」 หมายถึงหมื่น ทั้งหลาย ทั้งสิ้น ทั้งมวล สรรพ ล้วนแต่เป็นจำนวนทวีคูณของเลข 10 「十」 เป็นตัวเลขที่ชาวญี่ปุ่นนิยมนำมาใช้ในการประกอบกับคำอื่นๆ อีกด้วย

4.2 ความหมายแฝงของคำ

山口(1997) กล่าวถึงความหมายของคำว่า คำเป็นหน่วยของภาษาที่มีความหมายสมบูรณ์และใช้สื่อสารได้ ความหมายแบ่งได้เป็น 2 ประเภท สรุปได้ดังนี้

1. デノテーション (denotation) ตรงกับคำญี่ปุ่นว่า 中心的意味、客観的意味、指示的意味、外延、外示 (ความหมายโดยตรงหรือความหมายประจำรูป) หมายถึง ความหมายที่เป็นคุณสมบัติประจำรูปภาษาซึ่งเป็นที่ยอมรับและเข้าใจตรงกันในหมู่ผู้พูดภาษาเดียวกัน โดยมากมักเป็นความหมายที่อธิบายไว้ในพจนานุกรม

2. コノテーション (connotation) ตรงกับคำภาษาญี่ปุ่นว่า 周辺の意味、情意的意味、含蓄的意味、内包、共示 (ความหมายแฝงหรือความหมายโดยนัย) หมายถึง ความหมายในระดับลึกนอกเหนือไปจากความหมายประจำรูปคำ ผู้อ่านจะต้องใช้ประสบการณ์ทางสังคม วัฒนธรรม และการเรียนรู้ภาษาโดยตรงที่เคยมีหรือเคยเกี่ยวข้องกับมาใช้ในการตีความ จึงจะเข้าใจในสิ่งที่ผู้สื่อสารหรือผู้พูดต้องการให้รับรู้

木藤冬樹 (1991, 1-19) กล่าวถึงความหมายแฝงไว้ว่า コノテーション (connotation / ความหมายแฝงหรือความหมายโดยนัย) นั้นเดิมเป็นคำเก่าที่ใช้ในวิชาปรัชญายุคโบราณโดย จ็อน·สตูเอิร์ต·มิล (John Stuart Mill) นักปรัชญาชาวอังกฤษ และ เลนาร์ด·บลูมฟิลด์ (Leonard Bloomfield) นักภาษาศาสตร์ชาวอเมริกัน เป็นผู้เริ่มต้นนำการศึกษาเรื่องความหมายแฝงหรือความหมายโดยนัยเข้ามาใช้ในวงการภาษาศาสตร์ โดยเรียก コノテーション (connotation) ความหมายแฝงหรือความหมายโดยนัยของคำซึ่งไม่มีความแน่นอนว่า 補足的価値 (sup-prementary Values) และเรียก デノテーション (denotation) ความหมายโดยตรง หรือความหมายประจำรูปว่า 明示的意味 (denotative meaning) เขายกตัวอย่างเลข “13” ว่านอกจากมีความหมายโดยตรงตามจำนวนในทางคณิตศาสตร์แล้ว ชาวยุโรปยังมีความเชื่อว่าเลข “13” มีความหมายแฝงเป็นนัยว่า “อัปมงคล” และจะพยายามหลีกเลี่ยงไม่ทำสิ่งสำคัญ

ในวันที่ 13 อีกด้วย

นอกจากนี้ 木藤冬樹 (1991, 4) ยังกล่าวอีกว่า เลนาร์ด·บลูมฟิลด์ ได้แบ่ง コノテーション (connotation) ความหมายแฝงหรือความหมายโดยนัยไว้ทั้งหมด 7 ประเภท ดังนี้

1. ความแตกต่างด้านสถานภาพทางสังคม ได้แก่ คำที่แสดงความหมายถึงคนระดับล่าง เช่น 粗野 (soya) หยาบคาย ชั้นต่ำ 卑俗 (hizoku) หยาบคาย ไพร่ แบบบ้านนอก 下品 (gehin) หยาบ ชั้นต่ำ ไม่เป็นผู้ดี และ คำที่แสดงความหมายถึงคนระดับสูง เช่น 堅苦しい (katakurushii) เป็นพิธีรีตอง เจียบขริ่ม วางมาด 上品 (jouhin) ความเป็นผู้ดี ความสง่างาม ความมีรสนิยม

2. ความเป็นแหล่งกำเนิดหรือภูมิภาคนิยม ได้แก่ การถือว่าสำนวนภาษาของชาวสกอตแลนด์และชาวไอแลนด์มีความไพเราะเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวแตกต่างจากสำนวนภาษาอังกฤษธรรมดาของคนทั่วไป

3. รูปคำที่แสดงความเชี่ยวชาญในสาขาอาชีพ ได้แก่ คำศัพท์ที่เกิดจากอาชีพหรือตำแหน่งงาน เช่น ภาษาที่ใช้ในกิจการเดินเรือ ภาษากฎหมาย

4. รูปคำที่แสดงความเป็นวิชาการ ได้แก่ คำศัพท์ที่ใช้พูดอย่างเป็นทางการ เป็นที่น่านสนใจแต่เมื่ออ่านสิ่งที่นักวิชาการหรือผู้ที่มีการศึกษาสูงเขียนแล้วจะรู้สึกว่ามันน่าเบื่ออย่างยิ่ง เพราะใช้สำนวนภาษาที่เข้าใจยากและรู้กันเฉพาะในวงการเท่านั้น

5. รูปคำภาษาต่างประเทศ ทุกประเทศจะมีคำเรียกชาวต่างชาติที่สะท้อนถึงความคิดหรือมุมมองที่มีต่อชนชาตินั้นๆ ทั้งสิ้น

6. ภาษาสแลง ได้แก่ คำพวน คำวัยรุ่น คำคะนอง คำที่เกิดใหม่

7. รูปคำแสดงความไร้มารยาท ได้แก่ คำว่า god, devil, heaven เป็นคำที่แสดงถึงความศักดิ์สิทธิ์จึงใช้เฉพาะในกรณีที่เป็นเรื่องจริงจังเท่านั้น เช่น การห้ามพูดคำว่า die, death ในบริเวณโรงพยาบาล หรือการห้ามพูดเรื่องลามกอนาจาร

丸山圭三郎 (2014) กล่าวว่า ความหมายของ คำในภาษาบนโลกนี้สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ใหญ่ๆ เหมือนกับ木藤冬樹 (1991, 1-19) แต่ใช้คำ ในภาษาญี่ปุ่นว่า外示の意味 (最大公約数的意味、denotation) と共示の意味 (個人的、情況の意味、connotation)

นอกจากนี้ ยังได้อธิบายเพิ่มอีกว่า デノテーション (denotation) คือ 「明示」 และ コノテーション (connotation) คือ 「伴示・共示」 โดยยก ตัวอย่างคำว่า 鍵 ความหมายตรงตามรูป ภาษาคือของที่ใช้สอดเข้าไปในรูเพื่อเปิดหรือปิด 錠の穴の中に入れて、それを開閉するものである ความหมายแฝงหรือความหมายโดยนัยหมายถึงของ สำคัญที่ใช้ในการแก้ไขปัญหา 「問題の解決にとって重要なもの」 จะเห็นได้ว่ามีความหมายกว้างกว่าความหมายตามรูปคำ ดังนั้นต้องอาศัยประสบการณ์ในการ เรียนรู้อย่างลึกซึ้งจึงจะสามารถเข้าใจและใช้อย่างถูกต้อง ตามบริบทของสังคมนั้นๆ

5. วิธีดำเนินการวิจัย

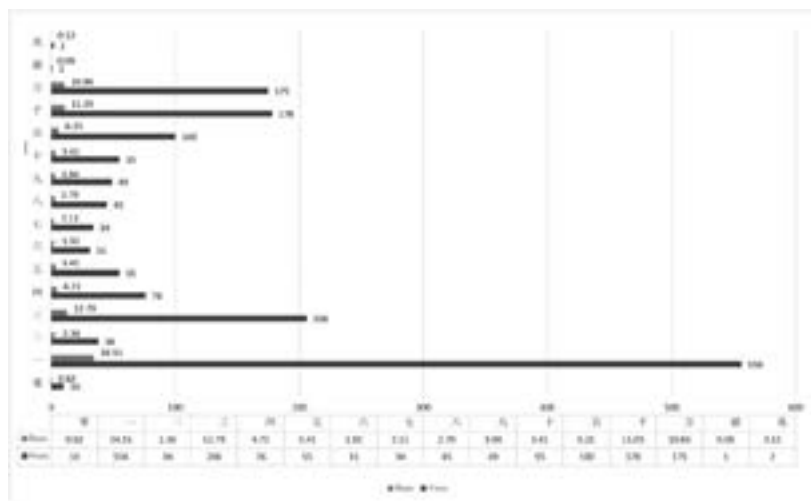
ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากพจนานุกรมจำนวนคันจิ

ประสม 4 ตัวอักษรภาษาญี่ปุ่น บันทึกข้อมูลเข้าเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยสร้างเป็นฐานข้อมูล (Database) แล้ว จึงถอดความและแปลสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มี ตัวเลขเป็นภาษาไทย จากนั้นนำข้อมูลมาศึกษา แบ่งเป็น 2 ประเด็น คือ ลักษณะทั่วไปของสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีตัวเลข และความแฝงของตัวเลขในสำนวน คันจิประสม 4 ตัวอักษร นำเสนอผลการวิจัยโดยวิธี พรรณนาวิเคราะห์

6. ผลการวิจัย

6.1 ลักษณะทั่วไปของสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีตัวเลข

สำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีตัวเลขในภาษา ญี่ปุ่นมีจำนวนทั้งสิ้น 1,611 สำนวน และมีครบทุกอักษร ตัวเลข ตั้งแต่อักษรตัวเลข 「零」 rei (ศูนย์) ถึงอักษร ตัวเลข 「兆」 chou (ล้านล้าน) โดยมีสำนวนที่มีตัวเลข 「一」 ichi (หนึ่ง) มากที่สุด คือ 556 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 34.51 รองลงมาคือ เลข 「三」 san (สาม) มี 206 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 12.78 ถัดไปคือ เลข 「千」 sen (พัน) มี 178 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 11.05 และ เลข 「万」 man (หมื่น) มี 175 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 10.86 ตามลำดับ ดังรายละเอียดในแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิแสดงจำนวนสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีตัวเลข

ผลการวิเคราะห์ลักษณะทั่วไปของสำนวนคันจิ ประสม 4 ตัวอักษรที่มีตัวเลข มีดังนี้

6.1.1 รูปแบบของสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีตัวเลข

รูปแบบของสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีตัวเลขในภาษาญี่ปุ่น สามารถแบ่งตามโครงสร้างของสำนวนได้ 4 ลักษณะ ได้แก่ 1) สำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีตัวเลขตัวเดียว มีจำนวนมากที่สุดคือ 889 สำนวนและมีครบทุกตัวเลข 2) สำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีตัวเลขสองตัวมีจำนวน 708 สำนวน โดยมีเกือบทุกตัวเลข ยกเว้นเลข 「零」rei (ศูนย์) และเลข 「兆」chou (ล้านล้าน) 3) สำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีตัวเลขสามตัวมีจำนวน 11 สำนวน และ 4) สำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีตัวเลข สี่ตัวมีเพียง 3 สำนวน

6.1.2 การปรากฏของคำในสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีตัวเลข

การปรากฏของคำในสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีตัวเลขในภาษาญี่ปุ่นมี 3 ลักษณะ คือ 1) สำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่ใช้คำที่มีความหมายใกล้เคียงกัน 2) สำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่ใช้คำที่มีความหมายตรงกันข้าม และ 3) สำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่ใช้คำที่มีความหมายอยู่ในกลุ่มเดียวกัน

6.1.3 การซ้ำตัวเลขและคำในสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีตัวเลข

สำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีตัวเลขในภาษาญี่ปุ่นมีการซ้ำในสำนวนอยู่ 3 ลักษณะ คือ 1) การซ้ำตัวเลข 2) การซ้ำคำ และ 3) การซ้ำทั้งตัวเลขและซ้ำคำ

6.2 ความหมายแฝงของตัวเลขในสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีตัวเลข

ตัวเลขในสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรในภาษาญี่ปุ่นมีความหมายแฝง แบ่งได้ 2 ลักษณะ คือ ความหมายแฝงของตัวเลขในสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่เกี่ยวกับจำนวนหรือปริมาณ และความหมายแฝงของตัวเลข

ในสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่ไม่เกี่ยวกับจำนวนหรือปริมาณ สรุปได้ดังนี้

6.2.1 ความหมายแฝงของตัวเลขในสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่เกี่ยวกับจำนวนหรือปริมาณ

แบ่งได้ 3 ประเภท คือ 1) ความหมายแฝงของตัวเลขในสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่บ่งจำนวนหรือปริมาณมาก 2) ความหมายแฝงของตัวเลขในสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่บ่งจำนวนหรือปริมาณน้อย และ 3) ความหมายแฝงของตัวเลขในสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่บ่งจำนวนหรือปริมาณทั้งหมด

6.2.2 ความหมายแฝงของตัวเลขในสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่ไม่เกี่ยวกับจำนวนหรือปริมาณ

แบ่งได้ 6 ประเภท คือ 1) สำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีตัวเลขให้ความหมายแฝงเกี่ยวกับเวลา 2) สำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีตัวเลขให้ความหมายแฝงว่า เปลี่ยนแปลง 3) สำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีตัวเลขให้ความหมายแฝงว่า ไม่เปลี่ยนแปลง 4) สำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีตัวเลขให้ความหมายแฝงว่า วุ่นวาย 5) สำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีตัวเลขให้ความหมายแฝงว่า เพียงลำพัง และ 6) สำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีตัวเลขให้ความหมายแฝงว่า เหมือนกัน อดีเดียวกัน

7. อภิปรายผล

7.1 ชาวญี่ปุ่นนิยมเลขคี่

ผลการวิจัยพบว่า สำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีตัวเลขในภาษาญี่ปุ่นมีทั้งสิ้น 1,611 สำนวน มีสำนวนที่มีเลขคี่ (奇数-kisuu) ปรากฏอยู่มากถึง 900 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 55.87 กล่าวได้ว่าชาวญี่ปุ่นนิยมเลขคี่ การดำรงชีวิตประจำวันของชาวญี่ปุ่นโดยทั่วไป นิยมใช้ตัวเลขที่เป็นเลขคี่ ได้แก่ เลข 「一」ichi (1) เลข 「三」san (3) เลข 「五」go (5) และเลข 「七」shichi, nana (7) แต่ไม่นิยมใช้ตัวเลขที่เป็นเลขคู่ (偶数-guusuu) ได้แก่ เลข 「二」ni (2) เลข 「四」shi, yon (4) และ

เลข 「六」 roku (6) เท่าใดนัก

ดังจะเห็นได้จากกรณีการให้ของขวัญและของกำนัลทุกชนิดจะให้เงินหรือสิ่งของที่เป็นเลขคู่เสมอ รวมถึงเงินที่ให้เป็นของขวัญปีใหม่ ๖年玉 (otoshidama) และเงินช่วยงานในพิธีการฉลองเนื่องในโอกาสต่างๆ จะเป็นจำนวนเงินที่เป็นเลขคู่ กล่าวคือ จะใส่ซองให้เป็นจำนวนเงินตั้งแต่ 1,000 เยน (1千円 sen-en), 3,000 เยน (3千円 sansen-en), 5,000 เยน (5千円 gosen-en) หรือ 10,000 เยน (1万円 ichiman-en), 30,000 เยน (3万円 sanman-en), 50,000 เยน (5万円 goman-en) เพราะชาวญี่ปุ่นมีความเชื่อว่า เลขคูนั้นหารลงตัวจึงมักทำให้เกิดเชื่อมโยงไปถึงเรื่องการแบ่งแยก แยกแยะ กระจัดกระจาย ซึ่งถือเป็นเรื่องไม่ดี ดังนั้นจึงเป็นมารยาทและธรรมเนียมปฏิบัติสืบต่อกันมาในสังคมโดยจะหลีกเลี่ยงการให้สิ่งของหรือเงินที่เป็นเลขคู่

เมื่อไปไหว้พระที่ศาลเจ้าชาวญี่ปุ่นยังนิยมทำบุญโดยใช้เงินเหรียญ 5 เยน (五円 go-en) หย่อนใส่ในตู้ไม้รับบริจาค นอกจากเลข 5 จะเป็นเลขคู่แล้ว จำนวนเงิน 5 เยน (五円 go-en) ยังออกเสียงเหมือนกับคำว่า 御縁 (go-en) ที่มีความหมายว่า “สายสัมพันธ์หรือบุญกรรมที่ทำร่วมกันมา” นอกจากนี้ชาวญี่ปุ่นยังนิยมเงินจำนวน 15 เยน (15円 juugo-en) 25 เยน (25円 nijuu-go-en) และ 45 เยน (45円 yonjuugo-en) เพราะออกเสียงตรงกับคำว่า 十分 二 縁-juubungo-en (บุญกรรมที่ทำร่วมกันมาอย่างเพียงพอ) 二重 二 縁-nijuugo-en (สายสัมพันธ์ซ้อนกันสองชั้น) 始終 二 縁-shijuugo-en (สายสัมพันธ์ตั้งแต่ต้นจนจบ) แต่ชาวญี่ปุ่นจะหลีกเลี่ยงการทำบุญด้วยเหรียญ 10 เยน เพราะจำนวนเงิน 10 เยน ออกเสียงตรงกับคำว่า 遠縁 (too-en) มีความหมายว่า ความสัมพันธ์แบบห่างๆ หรือญาติห่างๆ

พิธีทำบุญฉลองวันแรกเกิดครบรอบ 7 วันของเด็กญี่ปุ่นจะจัดขึ้นในช่วงกลางคืนของวันที่ 7 หลังคลอดมาได้ 7 วัน ซึ่งเป็นพิธีการสำคัญอย่างหนึ่งในชีวิตเด็ก และยังมีพิธีการฉลองการเจริญเติบโตของเด็กที่เรียกว่า 七五

三 (shichi-go-san/ 7-5-3) เป็นพิธีการฉลองสำหรับเด็กผู้ชายที่มีอายุครบ 3 ขวบ กับ 5 ขวบ และเด็กผู้หญิงอายุครบ 3 ขวบ กับ 7 ขวบ โดยครอบครัวที่มีเด็กอายุครบรอบเหล่านี้พ่อแม่จะให้เด็กสวมใส่ชุดกิโมโนแบบทางการ พาไปไหว้พระ ทำพิธีที่วัดในวันที่ 15 เดือนพฤศจิกายน (11月15日) ซึ่งเป็นเลขคี่ทั้งสิ้น

วันเฉลิมฉลองเทศกาลสำคัญประจำปีของชาวญี่ปุ่นล้วนเป็นวันที่ตรงกับเลขคี่ทั้งสิ้น ได้แก่ วันที่ 7 เดือนมกราคม (1月7日) เป็นวันที่ชาวญี่ปุ่นกินข้าวต้มใส่สมุนไพร 7 ชนิด เพื่อความโชคดีและมีสุขภาพแข็งแรง วันที่ 3 มีนาคม (3月3日) เป็นเทศกาลเด็กผู้หญิง วันที่ 5 พฤษภาคม (5月5日) เป็นวันเด็กผู้ชาย วันที่ 7 กรกฎาคม (7月7日) เป็นวันเทศกาลทะนะบะตะ และ วันที่ 9 กันยายน (9月9日) เป็นวันวันสารทวิษุวัต (กลางวันจะยาวเท่ากับกลางคืน)

นอกจากนี้ หลักฐานสำคัญที่แสดงให้เห็นว่า ชาวญี่ปุ่นชื่นชอบและมีความผูกพันอย่างลึกซึ้งกับเลขคี่คือ บทกวีไฮกุ (俳句-haiku) ที่มีข้อบังคับทางฉันทลักษณ์ว่าต้องประกอบด้วยคำจำนวน 17 พยางค์ต่อหนึ่งบทแบบ 5-7-5 กล่าวคือ 1 บทมี 3 วรรค วรรคที่หนึ่งมี 5 พยางค์ วรรคที่สองมี 7 พยางค์ และวรรคสุดท้าย มี 5 พยางค์ และบทกลอนโบราณญี่ปุ่น (和歌-waka) ก็มีข้อบังคับทางฉันทลักษณ์ว่าต้องประกอบไปด้วยคำจำนวน 31 พยางค์ต่อหนึ่งบทแบบ 5-7-5-7-7 กล่าวคือ 1 บทมี 5 วรรค วรรคที่หนึ่งมี 5 พยางค์ วรรคที่สองมี 7 พยางค์ วรรคที่สามมี 5 พยางค์ วรรคที่สี่ มี 7 พยางค์ และวรรคสุดท้ายมี 7 พยางค์

จะเห็นได้ว่า ชาวญี่ปุ่นนิยมเลขคี่อย่างมาก ทำให้การใช้เลขคี่มีอยู่ทั่วไป แต่มักจะไม่นิยมเลขคู่เท่าใดนัก ยกเว้นเลข 「八」 hachi (8) ที่ญี่ปุ่นถือว่าเลข 8 เป็นเลขมงคล กล่าวคือ มีความเชื่อว่าเป็นเลขแห่งความสมบูรณ์ ความสมดุล ที่มาจากความเชื่อเรื่องศาสตร์แห่งความสมดุลของลัทธิขงจื้อ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะได้รับอิทธิพลจากจีนมาตั้งแต่สมัยโบราณที่แบ่งเลข 1 ถึงเลข

10 ออกเป็นเลขคี่และเลขคู่ กำหนดให้เลขคี่แทนสวรรค์ กับแสงสว่าง และกำหนดให้เลขคู่แทนนรกกับเงามืด ในลักษณะตรงกันข้ามดังกล่าว จึงเกิดความเชื่อว่าเลขคี่เป็น เลขมงคล และเลขคู่ไม่เป็นมงคล

7.2 ความเชื่อเกี่ยวกับเลขมงคลและเลขไม่เป็นมงคล

ชาวญี่ปุ่นนอกจากจะนิยมเลขคี่แล้วยังถือว่า เลข 「三」 san (3) เป็นเลขมงคล เพราะเป็นเลขที่แสดง ถึงโลกมนุษย์ สวรรค์ และนรก ครอบคลุมทุกแง่มุมของ ชีวิตมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย ทั้งสิ่งของ เรื่องราว และ จิตใจ หรือแม้แต่ครอบครัวที่ยอมรับกันว่าเป็นครอบครัว สมบูรณ์ยังต้องประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ พ่อ แม่ ลูก (親子-oyako) ที่อยู่กันอย่างพร้อมเพรียง สิ่ง ที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือ มีการนำสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไปเชื่อมโยงกับเลข 「三」 san (3) และออกเสียงคำหรือสำนวนให้สอดคล้องกับ เลข 「三」 san (3) ที่ให้ความหมายที่ดีและเกิดจินตนาการ ในด้านบวกว่า ดีที่สุดหรือยิ่งใหญ่ที่สุด 3 อย่าง อันเป็นที่ รู้จักและยอมรับกันทั่วไป เช่น คำเรียกปราสาทที่ยิ่งใหญ่ ของญี่ปุ่น 3 แห่ง (三大城-sandaijou) ได้แก่ ปราสาท โอซากะ (大阪城-oosakajou) ปราสาทนาโงยะยะ (名古屋城-nagoyajou) และปราสาทคุมะโมะโต (熊本城-kumamotojou) คำเรียกสวนที่มีทิวทัศน์สวยงาม ที่สุด 3 แห่ง (三大名園-sandaimeien) ได้แก่ สวน คะอิระกุ (偕楽園-kairakuen) สวนเคนโระกุ (兼六園-kenrokuen) และสวนโคระกุ (後楽園-korakuen) คำเรียกภูเขาที่ใหญ่และสูงที่สุด 3 แห่ง (三大名山-sandaimeizan) ได้แก่ ภูเขาฟูจิ (富士山-fujisan) ภูเขาอะกุซัง (白山-hakuzan) และภูเขาทะเตะยะมะ (立山-tateyama)

เลข 「八」 hachi (8) ถึงแม้เป็นเลขคู่แต่ด้วย ลักษณะของตัวอักษรคันจิที่ดูยืดหยุ่นและมีความหมาย ว่า แผ่กว้างออกไป ชาวญี่ปุ่นเชื่อตามคติของชาวจีน

โบราณที่ว่าตัวเลข 「八」 hachi (8) เป็นตัวเลขแห่ง อนาคตที่สดใสและความหวังอันรุ่งเรือง ชาวญี่ปุ่นจึงชื่นชอบและถือว่าเป็นเลขมงคลอีกเลขหนึ่ง ดังจะเห็นได้จาก ประเทศญี่ปุ่นสมัยก่อนแบ่งรูปแบบการปกครองออกเป็น 8 แคว้น/มณฑล (大八州(国)-daihasshuu(kuni)) และแบ่งพื้นที่ตามสภาพภูมิศาสตร์เป็น 8 เกาะใหญ่ (大八島-daihattou) แสดงความหมายถึง ความภาค ภูมิใจในถิ่นกำเนิดว่าเป็นประเทศที่กว้างใหญ่และ สวยงามยิ่ง นอกจากนี้ ชาวญี่ปุ่นยังเชื่อกันมาตั้งแต่สมัย โบราณว่า ต้นสืบเชื้อสายมาจากดวงอาทิตย์ กล่าวคือ เชื่อกันว่ามีกำเนิดมาจากทิศใดทิศหนึ่งจาก 8 ทิศโดย มีดวงอาทิตย์เป็นศูนย์กลาง ดังนั้นตัวเลข 「八」 hachi (8) จึงให้ความหมายว่า สมบูรณ์แบบ (完璧-kanpeki) ความแข็งแกร่ง (強さ-tsuyosa) บรรลุถึงขั้นสูงสุด (最高至上-saikoushijou)

เลขที่ชาวญี่ปุ่นมักหลีกเลี่ยงโดยเชื่อกันว่าเป็น เลขไม่เป็นมงคลคือ เลข 「四」 shi, yon (4) กับ เลข 「九」 kyuu, ku (9) โดยเลข 「四」 shi, yon (4) ออก เสียงตรงกับคำว่า 死 (shi) หมายถึง ตาย ความตาย และ เลข 「九」 kyuu, ku (9) ออกเสียงตรงกับคำว่า 苦 (ku) หมายถึง ทุกข์ยาก ลำบาก จึงถือว่าเป็นเลขไม่ดีและไม่ เป็นมงคลที่ควรหลีกเลี่ยง กอปรกับประเทศญี่ปุ่นตั้งอยู่ บนเกาะมีทะเลล้อมรอบและเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ บ่อยครั้งมาตั้งแต่สมัยโบราณ ต้องอาศัยความอดทนและ มุ่งมั่นอย่างแรงกล้าเพื่อให้ผ่านพ้นภัยพิบัติและเรื่องราวที่ ไม่สามารถหาคำตอบในขณะนั้นไปได้ จึงเกิดข้อห้าม ต่าง ๆ ขึ้นในสังคม เพื่อขจัดความเป็นไปได้ที่จะก่อให้เกิด เหตุร้ายและภัยพิบัติเหล่านั้น ชาวญี่ปุ่นจึงพยายาม หลีกเลี่ยงสิ่งที่คิดว่าไม่ดีไว้ก่อนเท่าที่จะทำได้ นอกจากนี้ นี้ยังหลีกเลี่ยงการใช้เลข 14 (十四-juushi) และ 24 (二十四-nijuuishi) เพราะออกเสียงตรงกับคำว่า 重死 (juushi) ถึงแก่ความตาย และ 二重死 (nijuushi) ตาย สองครั้ง ซึ่งถือว่าเป็นลางไม่ดี

เลขจำนวน 3396 (sansankuroku) 4279

(shininaku) 4989 (shikuhachiku) และ 8342 (hachisanshini) ก็เช่นกัน ชาวญี่ปุ่นมักจะหลีกเลี่ยงไม่ให้ใช้เพราะออกเสียงตรงกับสำนวนและวลีว่า 散々 -sansankurou (ทุกข์ยากลำบากซ้ำๆ) 死に泣く -shi ni naku (ร้องไห้เสียใจกับการตาย) 四苦八苦 -shikuhakku (ความลำบากยากแค้น การตรากตรำ ลำเค็ญ) 破産死 -hasanshini (ตายเพราะล้มละลาย) รวมถึงจะเลี่ยงการใช้เลข 94 (kyuujuyon/kushi) ด้วย เพราะออกเสียงเหมือนกับคำว่า 苦死 (kushi) ที่แปลว่า ตายทุกข์ทรมาน และด้วยเหตุผลเดียวกันนี้ชาวญี่ปุ่นยังห้ามให้หรี (櫛 -kushi) เป็นของขวัญแก่บุคคลอื่น เพราะออกเสียงเหมือนกับเลข 9 และเลข 4

ดังนั้น เพื่อเลี่ยงข้อห้ามดังกล่าวข้างต้นชาวญี่ปุ่นจึงออกเสียงเลข 4 ว่า ยง (よ yon) หรือ โยะ (よ yo) เพื่อใช้เชื่อมโยงไปถึงคำว่า 良 (yoshi) หรือ 良 (yoi) หมายถึง ดีหรือความดี ซึ่งมีชาวญี่ปุ่นบางคนตัดสินใจจดทะเบียนรถและอ่านป้ายทะเบียนรถด้วยความเข้าใจในแง่ดีกับหมายเลข 4444 ว่า よしよしよしよし (yoshi yoshi yoshi yoshi) นอกจากนี้ ยังมีโฆษณาทางโทรทัศน์กล่าวถึงเบอร์โทรศัพท์แบบไม่เสียเงินหมายเลข 0120-444-444 ด้วยหน้าตายิ้มแย้มอย่างมีอารมณ์ขันว่า ~よんよんよん、よんよんよん (yon yon yon, yon yon yon) ถือเป็นกลยุทธ์การโฆษณาที่แยบยลเพื่อให้ผู้ชมจดจำหมายเลขโทรศัพท์ได้

เลข 「四」 shi, yon (4) แม้จะเชื่อกันว่าเป็นเลขที่ไม่เป็นมงคล แต่เมื่อพยายามนำไปใช้ร่วมกับตัวเลขอื่นให้ความรู้สึกในทางบวกได้ เช่น หมายเลขทะเบียนรถ 8400 (hachi-shi-rei-rei) อ่านออกเสียงให้ฟังตรงกับคำว่า 走丸 (hashire) หมายความว่า วิ่งได้ หรือออกฤทธิ์ หมายเลขโทรศัพท์ของร้านขายยา 1424 (ichi-shi-ni-shi) อ่านออกเสียงให้ฟังตรงกับคำว่า 医師不要 (ishifuyou) หมายความว่า ไม่จำเป็นต้องพึ่งหมอ หมายเลขโทรศัพท์ของสำนักพิมพ์หรือบริษัทสื่อสิ่งพิมพ์ 3746 (san-nana-shi-roku) อ่านออกเสียงให้ฟังตรง

กับคำว่า みな読む (minayomu) หมายความว่า ทุกคนอ่าน หรือใครๆ ก็อ่านกัน ทั้งนี้ชาวญี่ปุ่นยังประยูการออกเสียงตัวเลขที่ไม่เป็นมงคล และไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตที่ต้องเร่งรีบทำธุรกิจการแข่งขันกับเวลา โดยจะเห็นได้จากร้านซักรีดหรือร้านสะดวกซื้อต่างๆ เรียกหมายเลข 8814 (hachi-hachi-ichi-yon) ว่า はやいよ (hayaiyo) ซึ่งมีความหมายว่า รวดเร็ว

จะเห็นได้ว่า ความเชื่อเกี่ยวกับตัวเลขของชาวญี่ปุ่นเกี่ยวข้องกับความเชื่อและความลึกลับที่มีอยู่ในธรรมชาติ แต่การใช้ตัวเลขของคนญี่ปุ่นเป็นอิทธิพลจากความรู้สึกของคำหรือการออกเสียงคำที่มีตัวเลขเหล่านั้นมากกว่าการได้รับอิทธิพลจากความเชื่อทางศาสนา ดังนั้น ชาวญี่ปุ่นจึงพยายามที่จะปรับใช้ตัวเลขที่มีอยู่ให้เกิดความรู้สึกที่เป็นมงคล เพื่อความสบายใจในการใช้ตัวเลข

7.3 ความหมายแฝงทางด้านภาษาของตัวเลขในสำนวนญี่ปุ่น

โดยทั่วไปตัวเลขเป็นเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์แทนค่าในการนับและแสดงจำนวนเท่านั้น แต่เมื่อนำตัวเลขมาใช้ร่วมกับตัวอักษรหรือคำอื่นๆ ในสำนวนคันจิ ประสม 4 ตัวอักษรแล้วจะทำให้ตัวเลขมีความหมายต่างไปจากเดิม เนื่องจากอิทธิพลด้านวัฒนธรรมและสภาพสิ่งแวดล้อม รวมกับความรู้สึกนึกคิดของชาวญี่ปุ่นที่มีต่อตัวเลข ทำให้ในมุมมองของชาวญี่ปุ่นตัวเลขนอกจากจะเป็นเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ที่ใช้ในการนับและแสดงจำนวนแล้วยังใช้ตัวเลขสื่อถึงความหมายต่างๆ อีกมากมาย ดังจะเห็นได้จากจำนวนสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่ใช้สื่อสารอยู่ในชีวิตประจำวันที่เกี่ยวข้องกับตัวเลขล้วนแต่เป็นการใช้ตัวเลขเพื่อสื่อความหมายแฝงหรือความหมายเปรียบเทียบต่างๆ ทั้งสิ้น เช่น

1. บรรยายคนเหลวไหล ขี้เบื่อไม่มีความอดทนทำอะไรไม่ประสบความสำเร็จว่า

三日坊主 (mik ka bou zu) สาม วัน กุฎิ เจ้าบ้าน หมายถึง เหลวไหล ขี้เบื่อไม่มีความอดทน

ทำอะไรติดต่อกันได้ไม่นาน (มาจากการบวชเป็นพระได้เพียง 3 วันก็สึก)

2. บรรยายสภาพความวุ่นวายแตกความสมัคคีไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันว่า

四分五裂 (shi bun go retsu) สี่ ส่วน ห้า ฉีก หมายถึง ความแตกแยกวุ่นวาย สิ่งที่เป็นกลุ่มก้อนไม่เป็นหนึ่งเดียว

3. เรียกบุคคลที่ตระหนี่ถี่เหนียวมากแม้แต่ขนเส้นเดียวก็ไม่ยอมให้ร่วงว่า

一毛不拔 (ichi mou fu batsu) หนึ่ง ขน ไม่ ร่วง หมายถึง ตระหนี่ถี่เหนียวมากแม้แต่เศษเสี้ยวก็ไม่ยอมให้ใคร

4. บรรยายสภาพการเฝ้าตั้งตาอย่างกระวนกระวายด้วยความรักใคร่ห่วงใยอย่างมากว่า

一日千秋 (ichi jitsu sen shuu) หนึ่ง วัน พัน ฤดูใบไม้ร่วง

หมายถึง การรอคอยอย่างใจจดจ่อ การตั้งตารออย่างกระวนกระวาย

5. บรรยายสถานการณ์ที่รอดความเป็นความตายมาได้อย่างปฏิหารย์ว่า

九死一生 (kyuu shi is shoo) เก้า ตาย หนึ่ง ชีวิต

หมายถึง รอดชีวิตได้อย่างหวุดหวิด

6. ชื่นชมบุคคลที่ต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆ นานาอย่างอดทนโดยไม่ละความพยายามว่า

七転八起 (shichi ten hak ki) เจ็ด หมุน แปด ลูกขึ้น

หมายถึง การล้มแล้วลุกไม่ละความพยายาม

7. บรรยายสภาพที่กำลังทำมาค้าขึ้นมีลูกค้ามาอุดหนุนกันอย่างมากมายว่า

千客万来 (sen kyaku ban rai) พัน ลูกค้า หมื่น มา

หมายถึง ลูกค้าล้นหลาม กิจการค้าขายรุ่งเรือง จะเห็นได้ว่า ตัวเลขในสำนวนข้างต้น มิได้เป็น

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนับและแสดงจำนวนแต่อย่างใด แต่เป็นการใช้ตัวเลขในเชิงเปรียบเทียบเพื่อสื่อความหมายถึงสิ่งอื่นได้อย่างลงตัว ทั้งนี้ต้องอาศัยการเรียนรู้ให้เข้าใจจนสามารถวิเคราะห์หรือตีความ จึงจะเข้าใจถึงความหมายของสำนวนที่ถูกต้องและนำไปใช้ได้เหมาะสมตรงกับบริบทที่ต้องการสื่อสาร

8. สรุปและข้อเสนอนแนะ

ภาษาเป็นวัฒนธรรม มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับบุคคลในสังคมครบทุกมิติ ปรากฏการณ์ทางภาษาที่พบในงานวิจัยนี้ กล่าวคือ รูปแบบของสำนวน การปรากฏของคำในสำนวน การซ้ำตัวเลขและคำในสำนวน และความหมายแฝงของสำนวนทั้งที่เกี่ยวข้องกับจำนวนหรือปริมาณ และไม่เกี่ยวข้องกับจำนวนหรือปริมาณ มีผลมาจากการใช้ภาษาสื่อสารกันจนตกผลึกกลายเป็นวัฒนธรรม ดังนั้น ต้องอาศัยประสบการณ์ในการเรียนรู้อย่างลึกซึ้ง จึงจะสามารถเข้าใจและใช้อย่างถูกต้องตามบริบทของสังคม ผู้วิจัยมีข้อเสนอนแนะดังนี้

8.1 ข้อเสนอนแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การนำสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีตัวเลขไปสอนควรแน่ใจว่าผู้เรียนมีความพร้อมในเรื่องของระดับความสามารถภาษาญี่ปุ่นหรือไม่ อย่างไรก็ตาม อาจารย์ผู้สอนอาจเลือกเฉพาะสำนวนที่เห็นว่าน่าสนใจและเป็นประโยชน์ไปใช้สอนที่ละสำนวน โดยอธิบายสำนวนที่มีอักษรคันจิตัวเลขและอักษรคันจิตัวอื่นๆ ที่อยู่ไปพร้อมกัน

2. ควรสอนสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรที่มีตัวเลขจากสำนวนที่มีตัวเลขน้อยไปหามากเรียงตามลำดับ กล่าวคือ เริ่มสอนตั้งแต่สำนวนที่มีเลข 一、二、三、四、五、六、七、八、九、十、百、千、万、億、兆、零 และควรพยายามสอนเฉพาะสำนวนที่มีตัวเลขเดียวอยู่ในสำนวนก่อนเพื่อป้องกันความสับสนและเข้าใจความหมายผิด

3. เมื่ออธิบายความหมายของสำนวนและยกตัวอย่างการใช้ตามบริบทต่างๆ แล้ว ควรเพิ่มกิจกรรมการเรียนรู้ อาจเป็นเกมปริศนาคำทาย การวาดภาพความหมายของสำนวนตามที่คุณเรียนเข้าใจ เป็นต้น เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และกระตุ้นความสนใจ

8.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรทำการวิจัยเพื่อกำหนดว่าสำนวนใดที่คุณเรียนภาษาญี่ปุ่นชาวต่างประเทศควรรู้และใช้บ่อยในชีวิตประจำวัน เพราะมีทั้งสำนวนที่เราคุ้นเคยและไม่คุ้นเคย อยู่มากและหลากหลาย

2. ควรทำการวิจัยสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษร ที่มีตัวอักษรอื่นๆ ปรากฏอยู่ เช่น คำเรียกอวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกาย คำเรียกสัตว์ต่างๆ ว่ามีจำนวนเท่าใด รวมถึงลักษณะและความหมายของสำนวน เพื่อให้ทราบปรากฏการณ์ทางภาษาในแง่มุมอื่นต่อไป

3. ควรทำวิจัยเปรียบเทียบเทียบสำนวนคันจิประสม 4 ตัวอักษรในภาษาญี่ปุ่นว่ามีสำนวนใดคล้ายคลึงกับสำนวนของไทย เพื่อแสดงให้เห็นว่าคนไทยและคนญี่ปุ่นมีทัศนคติหรือค่านิยมเหมือนและแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

เอกสารอ้างอิง (References)

- [1] ชัญญพร ปริณญาวุฒิชัย. (2543). *การเปรียบเทียบสำนวนที่มีตัวเลขในภาษาจีนและภาษาไทย*. วิทยานิพนธ์ปริณญามหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาตะวันออก. บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- [2] นภสินธุ์ แผลงศร. (2557). *โยะจิกุโงะ: สำนวนคั่นจีประสม 4 ตัวอักษรภาษาญี่ปุ่น*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- [3] อรรถยา สุวรรณระดา. (2555). เลข 3 5 และ 7 กับตำนานเทพญี่ปุ่นในโคะจิกิ. *เอกสารหลังการประชุมวิชาการระดับชาติ เครือข่ายญี่ปุ่นศึกษาในประเทศไทย ครั้งที่ 5.*, 275-286
- [4] 大矢真一・片野善一郎. (1979). 『基礎数学選書18 : 数字と数学記号の歴史』 裳華房.
- [5] 学研辞典編集部. (2014). 『用例でわかる四字熟語辞典』 改訂第2版. 学研.
- [6] 木藤冬樹. (1991). 『コノテーシン—感・主観のはざま—』 東京外国語論集第43号.
- [7] 故事・ことわざ研究会編著. (2012). 『早引き 四字熟語大辞典』 ナツメ社.
- [8] 三省堂編修所. (2013). 『新明解四字熟語辞典』 第二版. 三省堂.
- [9] ジョルジュ・イフラー. (1988). 『数字の歴史：人類は数をどのようにかぞえてきたか』 平凡社.
- [10] 竹田晃. (2013). 『新明解四字熟語辞典』 第二版. 三省堂 (1998) 『四字熟語・成句辞典』 講談社.
- [11] 常光徹・内田順子とその他. (2001). 『もう一つの世界—妖怪・あの世・占い—』 歴史図鑑 国立歴史民俗博物館 編 岩崎書店.
- [12] ドゥニ・ゲージ. (1998). 『数の歴史』 創元社.
- [13] 日本漢字能力検定協会. (2012). 『漢検四字熟語辞典』 第二版. 日本漢字教育振興会.
- [14] 丸山圭三郎. (1983). 『文化記号学の可能性／「言葉とは何か」 = ソシユール言語学入門』 日本放送出版協会 (2014/6/19 : Google blog より転載)
- [15] 山口まり子. (1997). 『J.S.ミルの名辞・本質命題・定義について: ‘denotation’ と ‘connotation’ をめぐるミルの意味論の予備的考察』 哲学101.